

СТАНОВИЩЕ

**по конкурса за академичната длъжност „доцент”, обявен за нуждите на секция
„Средновековна история” в Института за исторически изследвания на БАН, по
направление 2.2. История и археология, научна специалност „Средновековна история“
(„България и Дубровник през Средните векове“)**

Единственият кандидат в конкурса, гл. ас. д-р Елена Костова, вече от доста години се доказва като един от най-добре подготвените и продуктивни представители на по-младото поколение съвременни български медиевисти. Още първата ѝ, посветена на средновековния Мелник монография, в чиято основа стои нейната дисертация, е високо оценена от специалистите и получава заслужено признание, като е удостоена с наградата “John D. Bell Memorial Book Prize” за 2014 г. Наред с активна публикационна дейност обаче, както личи от приложените във връзка с конкурса материали, д-р Костова може да се похвали и с участие в множество научни проекти – национални и международни, както и в редица научни форуми у нас и в чужбина.

По темата на настоящия конкурс – отношенията между България и Дубровник през Средните векове, Елена Костова се представя с 11 студии и статии, публикувани или приети за печат в български и чуждестранни периодични издания и сборници; с един документален двутомник, в който тя се явява член на съставителския и преводачески екип; както и с една монография, обсъдена и одобрена от Секция „Средновековна история“ в ИИСТИ като неин хабилизационен труд. В моето становище ще се спра тъкмо на тази втора монография на д-р Костова, тъй като тя не само обобщава творчеството ѝ по дубровнишката проблематика и постиженията ѝ в тази област, но разкрива и някои характерни особености на нейния изследователски натюрел.

Трудът, и това ми се струва важно да се подчертае, е първият по рода си опит за цялостно разглеждане на политико-дипломатическите и икономически контакти между Българското царство и Дубровник през епохата, заключена между края на XII и края на XIV в. – нещо, което само по себе си е немалко предизвикателство. Веднага искам да кажа обаче, че елементите на компилативност, които в подобни обобщаващи трудове са почти неизбежни, тук са сведени до минимум. Авторката не се доверява сляпо на предходниците си, колкото и именити да са те, и навсякъде, където е възможно, прави свой независим, скруполюзен и критичен анализ на източниците. Казвайки това, непременно искам да наблегна на може би най-ценното според мен качество на труда на д-р Костова – солидната му „вкорененост” в изворите. Наред с владетелските актове, които са послужили като основно градиво, богатата изворова база на изследването включва и ред други документи – например разнообразни писма, нотариални актове, жалби и пр., издадени от или отравени към различни дубровнишки управленски и административни структури, както и съчинения на автори, работили от XVI в. насетне в Архива на Рагуза, в чиито писания също се откриват интересни податки по някои засегнати

в монографията въпроси. Силният извороведски акцент ясно се вижда и от обемното Приложение, в което място са намерили пълните текстове на 7 официални владетелски документа, обстойно коментирани преди това от авторката в нейното изложение. Нека изтъкна още едно достоинство на хабилитационния труд на д-р Костова. Става дума за широкия балкански, а бих казала дори и средиземноморски контекст, в който тя поставя своето изследване. Този подход е изцяло оправдан, тъй като именно отчитането на позициите на всички основни „играчи“ на политическата и стопанската сцена на европейския Юго-изток през изследвания период и възможността за прокарване на паралели с останалите балкански страни помагат на авторката да даде една максимално точна и адекватна оценка на двустранните отношения между Търновското царство и Дубровник. В никакъв случай не бих желала да подмина с мълчание и похвалното старание на д-р Костова за прецизно боравене с терминологията. Като пример мога да посоча разясненията ѝ по отношение на наименованието „Дубровнишка република“, което до момента е използвано в литературата доста безразборно, включително и за етапи от историята на Рагуза, в които това наименование не отговаря на статута на града.

Тук нямам възможност да се спра подробно на съдържанието на труда. Ще се огранича само с това да изтъкна, че той пресъздава по един много убедителен начин картината на българо-дубровнишките контакти и тяхната еволюция през периода XII-XIV в.. При това той не просто доразвива или частично коригира изградените до момента представи за тези контакти, но и съществено ги обогатява чрез разработването на някои слабоизследвани досега аспекти, сред които особено изпъква този за статута и ролята на дубровнишките консулски служби в българските земи и на Балканите. Приятно допълнение към „сухата“ политико-дипломатическа, юридическа и икономическа материя, засегната в първите две части на монографията, е третата част, където авторката прави документална реконструкция на живота на двама българи, подвизавали се известно време в Дубровник – българската царица изгнаница Анна-Неда (30-те – 40-те г. на XIV в.) и загадъчният учител, дипломат и лечител Никола Българина (90-те г. на XIV в.).

Разбира се, както всяко стойностно научно съчинение, хабилитационният труд на д-р Костова не дава само отговори, но и повдига въпроси, върху които науката да се съсредоточи за в бъдеще. Струва ми се обаче, че още на този етап изложеното в монографията дава възможност за някои по-категорични изводи и констатации, които, струва ми се, авторката би могла да си позволи. Би ми се искало например някъде в текста да бъде загатната второстепенната роля на България в двустранните ѝ търговско-икономически взаимоотношения с Дубровник, която според мен ясно проличава както от незначителната активност на българските търговци в Дубровник (за разлика от тази на дубровнишките в България), така и от характера на стокообмена между двете страни (доколкото от България към Дубровник се изнасят основно суровини, а от Дубровник в България се внасят предмети на лукса). Бих се радвала, също така, да видя по-ясно дефинирани и изброени главните черти на т.нар. от авторката „дубровнишки модел“, въз основа на който Рагуза урежда своите на политически, дипломатически и търговско-икономически връзки с държавите от Балканския полуостров.

В заключение, като имам предвид цялостната дейност на кандидатката, несъмнените ѝ качества на изследовател и приносния характер на представените за конкурса нейни трудове, изказвам увереността си, че д-р Елена Костова напълно заслужава да заеме академичната длъжност „доцент“. С убеденост ще гласувам това да се случи.

14 декември 2019 г.,

София

Доц. д-р Олга Тодорова: